

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קכ"א

לעיל הביאה הגמרא שלדעת בית הלל לומדים בגזירה שווה שהפרת נדרים בשלושה הדיוטות, ממה שנאמר בשחוטאי חוץ אהרון ובניו וכל ישראל.

אך לדעת בית שמאי לא לומדים זאת מגזירה שווה אלא מהפסוק "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". שמשמע שרק במועדי ה' נאמר שצריך מומחים לקדש את החודש ולקבוע את המועדות, אך בהתרת נדרים אין צריך מומחים.

ומביאה הגמרא ברייתא על הפסוק "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, וגו' מועדי ה' אשר תראו אותם במועדם" שר' יוסי הגלילי אומר שלומדים מכאן שמועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה, ובן עזאי אומר מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה.

ומספרת הגמרא שר' יוסי בר נתן למד את הברייתא ולא ידע לפרשה, והלך אחרי רב ששת לנהרדעא כדי שיבאר לו את הברייתא, ולא מצאו שם, והלך אחריו למחוזא ומצאו שם, וביאר לו רב ששת, שכוונת הברייתא לומר מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה שמועדי ה' צריכין קידוש בית דין, אך שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין, ולא אומרים שכיון שנאמרה שבת יחד עם המועדות לכן צריכים קידוש בית דין גם לשבת.

ומה שאמר בן עזאי שמועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה ביאר רב ששת, שמועדי ה' צריכין בית דין מומחים, אבל הפרת נדרים אינה צריכה בית דין מומחים, אלא אפשר בהדיוטות.

ושואלת הגמרא שהרי נאמר בנדרים "ראשי המטות" ומשמע דווקא מומחים כראשי המטות, וביאר רב חסדא בשם רבי יוחנן שמראשי המטות לומדים שאפשר להתיר נדרים ביחיד מומחה.

מביאה הגמרא משנה במסכת תענית שאומר רבן שמעון בן גמליאל שלא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בבגדי לבן, ויוצאות בבגדים שאולים כדי שלא לבייש את מי שאין לו.

ושואלת הגמרא שאמנם יום הכפורים זה יום סליחה ומחילה ויום שנתנו בו לוחות אחרונות, ומובן שלא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים. אך מה מיוחד בחמשה עשר באב.

ואמר רב יהודה בשם שמואל שבאותו היום פסק דורם של באי הארץ שנאסרה לבנותיהם שירשו נחלה להינשא לשבטים אחרים, והותרו שבטים לבא זה, שהם דרשו מהמילים "זה הדבר" שדין זה נוהג רק בדור באי הארץ, ולא בדורות שאחריהם.

ורבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן שהשמחה בחמשה עשר באב הייתה שזהו היום שהותר שבט בנימן לבא בקהל לאחר שאסרו עליהם לבוא בקהל במעשה פילגש בגבעה. כפי שנאמר בשופטים "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה", ולאחר שכלה דור זה התירו את שבט בנימן לבוא בקהל כי הם ביארו את מה שאמרו אבותיהם "ממנו", "ממנו ולא מבנינו".

ורב דימי בר יוסף אמר בשם רב נחמן שהשמחה בט"ו באב הייתה שהוא יום שכלו בו מתי מדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ. ואז חזר הדיבור של הקב"ה למשה רע"ה.

עמוד ב'

וכפי שאמר מר שעד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה שנאמר "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם" ולאחר מכן נאמר שאמר משה "וידבר ה' אלי לאמר" דהיינו שאז היה אלי הדיבור.

ועולא אמר שהשמחה הייתה שבאותו היום ביטל בו הושע בן אלה את השומרים שהושיב ירבעם על הדרכים כדי לשמור שלא יעלו ישראל לרגל.

ורב מתנה ביאר שהשמחה הייתה על שבאותו יום נתנו הרוגי ביתר לקבורה, וכפי שאמר רב מתנה שבאותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה להוסיף בברכת המזון את ברכת הטוב והמטיב, הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה.

ורבה ורב יוסף אמרו שהשמחה בחמשה עשר באב היא מפני שבאותו היו הושלמה המצווה של כריתת עצים למערכה, וכפי ששנינו בברייתא שרבי אליעזר הגדול אומר שכיון שהגיע חמשה עשר באב תשש כחה של חמה, ולכן יש בעצים לחלוחית ומעלים עשן ויכולים להתליע, ולכן לא היו כורתים עצים למערכה.

ואמר רב מנשה שלאותו היום קראו 'יום תבר מגל' ששוברים בו את המגל שבו כורתים את העצים.

ואומרת הגמרא שמכאן ואילך הימים מתקצרים והלילות מתארכים, ולכן המוסיף ללמוד תורה בלילה יוסיף, ושאינו מוסיף יסיף, וביאר רב יוסף שיסיף הכוונה שתקברנו אמו.

אומרת הגמרא ששבעה אנשים יחד קפלו את כל העולם כולו, וכלומר שהם שימשו אחד את השני, כולם יחד היו בכל ימות העולם כולו.

שהראשון היה אדם הראשון, והשני הוא מתושלח שראה את אדם הראשון, והשלישי הוא שם שראה מתושלח, והרביעי הוא יעקב שראה את שם, והחמישי הוא עמרם שראה את יעקב, והשישי הוא אחיה השילוני שראה את עמרם, והשביעי הוא אליהו שראה את אחיה השילוני והוא עדיין קיים.

ושואלת הגמרא כיצד יתכן שאחיה השילוני ראה את עמרם, הרי נגזרה גזירה על כל יוצאי מצרים שימותו במדבר ונאמר בפסוק "ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון".

והרי אחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם בן נבט, ועמרם מת במצרים, ואם כך איך אחיה השילוני ראה את עמרם במצרים ונשאר לחיות אחר כך בארץ.

ותירץ רב המנונא שאחיה השילוני היה לוי, ולא נגזרה הגזרה על שבטו של לוי. וכפי שנאמר בפסוק "במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה" שהגזירה היא היא רק על מי שפקודיו מבן עשרים אך שבטו של לוי פקודיו מבן שלשים ולא מבן עשרים.

ושואלת הגמרא ששמע מכאן שמשאר שבטים לא היה מי שנכנס לארץ והיה מיוצאי מצרים, והרי היה את יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה ששנינו בברייתא שהם נולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ, שנאמר ביהושע "ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש" ושנינו על כך בברייתא שלדעת ר' יהודה הכוונה שלשים וששה ממש ואמר לו רבי נחמיה וכי נאמר שלשים וששה והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין.

ולכן ביאר רב אחא בר יעקב שאף משאר שבטים לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים. לא על פחות מבן עשרים שנאמר בפסוק "מבן עשרים שנה ומעלה" ולא על יתר מבן ששים כיון שלומדים זאת מערכין, שלגבי ערכין דינו של פחות מבן עשרים שנה כמו מעל בן ששים, כלפי זה שערך שניהם אינו כמו אדם שמעל עשרים ופחות משישים. וכך גם לגבי הגזירה שימותו במדבר שהיא לא נגזרה על אלו שמעל בני ששים, ולומדים זאת בגזירה שווה מהמילה "ומעלה" שנאמרה בערכין, למילה "ומעלה" שנאמרה לגבי הגזירה שלא יכנסו לארץ.